כד הקמח — חילול השם

למען שמי אאריך אפי ותהלתי אחטם לך לבלתי הכריתך (ישעיהו מ"ח:ט'-י"א). הנה צרפתיך ולא בכסף בחרתיך בכור עוני. למעני למעני אעשה כי איך יחל וכבודי לאחר לא אתן ותהלתי לפסילים (שם), וידוע כי כל העולם ומלואו לא נברא אלא לכבוד ה' יתעלה. שנא' (שם מג) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וגו'. ואין ראוי לשום אדם לחפוץ כבוד בעוה"ז כי אם לכבודו ית' להשתדל במעשים שיתקדש בהן שם שמים ולא שיחולל בסבתו כי חלול השם הוא עון עצום ועונשו חמור עד מרום לא יספיקו קרבנות לכפר עליו והוא שכתוב (שם מ) ולבנון אין די בער וחיתו אין די עולה. אין כח בתשובה ולא ביום הכפורים לכפר, שכן דרשו ז"ל במס' יומא (פ"ח דף פו) שאל רבי מתיא בן חרש לרבי אלעזר בן עזריה ברומי שמעתי ארבעה חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש א"ל שלשה הן ותשובה עם כל אחד ואחד מהן. עבר אדם על מצות עשה ועשה תשובה אין זז משם עד שמוחלין לו מיד שנאמר (ירמיהו ג':י"ד) שובו בנים שובבים. עבר על לא תעשה ועשה תשובה תולה ויום הכפורים מכפר שנא' (ויקרא ט"ז:ל') כי ביום הזה יכפר עליכם וגו', עבר על כריתות ומיתות ב"ד ועשה תשובה ויוה"כ תולין ויסורין ממרקים שנא' (תהלי' פט) ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם, אבל כל מי שיש בידו חלול השם אין כח בתשובה לתלות ולא ביום הכפורים לכפר ולא ביסורין למרק אלא כלן תולין ומיתה ממרקת שנאמר (ישעיהו כ"ב:י"ד) ונגלה באזני ה' צבאות וגו', עון זה מצות ל"ת הוא שנא' (ויקרא כ"ב:ל"ב) ולא תחללו את שם קדשי. ודבר ידוע כי העון הזה מתחיל מדבר קטן ומתפשט הרבה ותחת כנפיו נמצאו דברים שהם בזיון הקב"ה ובזיון מצותיו כענין עובד ע"ז או נשבע על שקר שהם כנגד הקב"ה והזכיר בהן הכתוב לשון חילול השם שנ' (שם יט) ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך. וכתיב בע"ז של מולך (שם כ) למען טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי. כן יש בגדולי ב"א והחשובים שבהם שיעשו מעשים שאין חושבין לחטוא בהם ומתוכם יתבזו התורה והמצות בעיני הבריות וזה נקרא חילול השם, והוא שדרשו רז"ל במס' יומא (פ"ח דף פו) היכי דמי חלול השם אמר רבא כגון אנא דשקילנא בישרא מבי טבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר, ור' יוחנן אמר כגון אנא דמסגינא ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין, רב נחמן בר יצחק אמר כגון דאמרי אינשי שרא ליה מריה לפלניא, רב יצחק בר אבדימי אמר כגון שהיו חבריו בושין משמועתו. נמצאת למד כי העון הזה חמור הרבה ויותר בתלמידי חכמים כי מי שהוא תלמיד חכם והבריות חושדים אותו בעבירה ומרננין עליו אע"פ שהוא נקי ממנה ואין הדבר אמת הנה יש בזה חלול השם לפי שהמון העם אשר לא ידעו ולא יבינו וכמה פתאים המאמינים לכל דבר מטילין דופי עליו ועל תורתן וכדי בזיון וקצף, על אחת כמה וכמה אם אמת הדבר כי הבריות למדין ממנו ומעשה העבירה אינה בזויה בעיניהם ונמצא שם שמים מתחלל:

וידוע כי כפי אשר תגדל מעלת האיש על חבירו כן יגדל עליו החטא וכל מה שהוא גדול במעלת התורה חומר עון חלול השם יוסיף עליו יותר מזולתו, שכן מצינו במשה רבינו אדון הנביאים כלם שנענש בעונש חמור על חטא הצור שעשאו בשוגג ונחשב לו למזיד והוא שתפש עליו הקב"ה ואמר (במדבר כ':י"ב) יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל. וזהו דבר קהלת שאמר (קהלת א':י"ח) כי ברוב חכמה רוב כעס, כלו' כפי מה שתרבה חכמת האדם ומעלתו ירבה עליו כעס החטא. כמה קשה עון חילול השם שאין הפרש בין שוגג למזיד אלא הכל שוה אצל העונש ונפרעים ממנו מיד שכך שנו רז"ל אין מקיפין בחלול השם אחד שוגג וא' מזיד, כלו' שאין מאריכין עונשו ואין נעשין לו כחנוני המקיפו אלא מענישין אותו מיד שלא בהקפה מתוך חומר העון

נעשה שוגג כמזיד. ודרשו רבותינו בפסיקתא (משלי ל׳:ז׳) שתים שאלתי מאתך מצינו שויתר הקב"ה על ע"ז ולא ויתר על חילול השם שנא' (יחזקאל כ׳:ל"ט) ואתם בית ישראל כה אמר ה' אלהיכ' איש גלוליו לכו עבדו ואחר אם אינכם שומעים אלי ואת שם קדשי לא תחללו עוד במתנותיכם ובגלוליכם. בא וראה כמה גדול עון חלול השם שאף בשעה שהיו ישראל חייבין כליה במדת הדין הבטיחם הקב"ה שלא יכלה אותם מפני חילול השם, כלומר כדי שלא יתחלל שם שמים בעולם ועל זה אמר ישעיה בכאן (ישעיהו מ"ח:ט׳) למען שמי אאריך אפי ותהלתי אחטם לך לבלתי הכריתך, יאמר אינכם ראויים לאריכות אף אבל אאריך אפי למען שמי ותהלתי אחטם לך כלומר למען תהלתי אסבול ריח מעשיך הרעים שהיית ראוי להכריתך עליהם אבל לא אכריתך, ומלת אחטם מלשון חוטם כמו שמריח ריח רע ועוצר בחוטמו שלא להריח כן פי' רש"י ז"ל. והפירוש הנכון אחטם לך כלומר למען תהלתי אכין לך החוטם להריח ריח הקרבנות שהרי בימי ישעיה היה בית המקדש בבנינו והוא מלשון הכתוב (דברים ל"ג:י") ישימו קטורה באפך. ויהיה זה בהפך ממה שנא' בשעת הכעס (ויקרא כ"ו:ל"א) ולא אריח בריח ניחוחכם ואע"פ שאינך כדאי אעשה כן למען שמי ולמען תהלתי. (ישעיהו מ"ח:י") הנה צרפתיך ולא בכסף בחרתיך בכור עוני בשעבוד מלכיות. ורי"ש של בחרתיך במקום נו"ן כאלו אמר בחנתיך וכמוהו באיוב (איוב ט׳:י"ד) אבחרה דברי עמו שהוא כמו אבחנה. למעני למעני אעשה כפל הלשון הכונה בו כנגד שמי ותהלתי שהזכיר יאמר למען שמי ולמען תהלתי אעשה, כי איך יחל כלומר שמי איך יהיה מחולל בגוים, והודיענו הנביא בזה כמה קשה עון חילול השם שאף בשעה שישראל חייבין כליה וראוים להכריתם הבטיחם הקב"ה שלא יכריתם כדי שלא יתחלל שם שמים והוא כדרך שאמר יהושע (ז) והכריתו את שמנו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול. ותרגם יונתן למעני למעני לשמי בדיל מימרי.

ויש לך לדעת כי לשון חלול השם הוא מלשון חול כי המחלל את השם בדבורו או במעשהו סיבה שהבריות השומעים או הרואים יהרהרו אחריו לעשות למעלה מן הקדש חול, וכן מצינו במצות שבת שכתוב (שמות ל"א:י"ד) מחלליה מות יומת לפי שהשבת היא קודש ונקראת קדש שנאמר (שם) ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם והעושה בה מלאכה ומחלל אותה עושה מן הקדש חול ולכך נענש בכרת כי תכרת נפשו מן הקדש שהיא ראויה לשוב שם, והזכיר הנביא לעתיד (יחזקאל ל"ו:כ"ג) וקדשתי את שמי הגדול המחולל בגוים כי בהיות ישראל בגלות בתכלית השפלות הלא זה סבה שיחשיבו הקדש לחול ולכך יבטיח הקב"ה שיראה לעתיד קדושת שמו הגדול. והזכיר שאע"פ שעון חלול השם חמור ביותר מצינו לו רפואה עם מה שיקדש את השם באותו דבר שחללו לפי שכל עבירה תמצא כופר בשיעשה אדם מצוה כנגדה כגון שתאמר ראובן חלל את השם ואם כנגד מה שחללו יקדשנו אז ינקה מעון חלול השם, ועל זה אמר הכתיב (ויקרא כ"ב:ל"ב) ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל, לימדך הכתוב כי תקנת חלול השם בקדוש השם, ומפורש אמרו חטא אדם בלשון הרע יעסוק בתורה. חטא אדם בעריות יגדור עצמו מהן ואפי' במותר. חטא אדם בראיית עיניו יזיל אותם דמעות וכן אמר דוד (תהילים קי"ט:קל"ו) פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך. והענין כי העבירה היא חולי הנפש והנה הוא כחולי הגוף שאינו מתרפא כי אם בהפכו והרופא הבקי ירפאנו בשכנגדו, והוא שאמר שלמה ע"ה (משלי ט"ז:ו׳) בחסד ואמת יכופר עון. ביאורו יכופר עון הרשע והשקר שהם בהפך מן החסד והאמת. אמרו ז"ל (ב"ב פ"ק דף ד) בענין הורדוס המלך ששאל לבבא בן בוטא אם אפשר שיהיה לו תקנה במה שהרג כמה מחכמי ישראל והשיב לו כי אפשר לו זה ואמר לו כי הוא כבה אורו של עולם לפיכך יעסוק באורו של עולם והלך והשתדל בבנין בית המקדש שכן מצינו שבה"מ נקרא אורו של עולם שנא' (ישעיהו ס׳:ג׳) והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך: